EVANGÉLIKUS CSALÁDILAP

A LUTHER-TÁRSASÁG VALLÁSOS NÉPIES LAPJA.

Megjelenik július és augusztus kivételével minden hó 15-én és 30-án.

Előfizetés díja egy évre 2 korona. A Luther-társaság „Egyházirodalmi Értesítő“ cz. lapjával együtt **4 korona.**

Egyes szám ára 20 fillér.

A hirdetés díja: egy oldal 24 korona, fél oldal 12 kor., negyed old. 6 kor. stb.

Szerkeszti:
BÖNGÉRFI JÁNOS
IX., Knézits-uteza 17. szám.

A Luther-társaság tagjai e lapot ingyen kapják.

Kiadóhivatal: Luther-társaság pénztára, IV., Deák-tér 4. sz., hova az előfizetés és hirdetés díjai, továbbá a reklamálások küldendők.

A szerkesztőség irószobája: IX., Knézits-u. 17. sz., hova a kéziratokat kell küldeni.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Hetedik évfolyam. **Budapest, 1902. október 30.** **24. szám.**

A szabadság napja.

(*B.*) Október 31-ike a szabadság napja. Wittenbergből világgá röpül a merész szózat:

— Csak az őszinte, igaz, bensőséges megbánással jár bűneink bocsánata. Nem a pápa, egyedül Isten bocsáthatja meg bűneinket.

Luther Márton merész fellépése, bátor szókimondása visszaadta az elnyomott emberiségnek a lelkiismeret szabadságát. A nép szellemi sötétsége az egyptomi sötétségnél is nagyobb volt a középkorban. Luther Márton fénylő és világító Napként szétoszlatta a nép szellemi sötétségét s új, igaz életre vezette.

A római pápa pénzért osztogatta a bűnök bocsánatát. Ellenvéleményt nem tűrt s feltétlen engedelmességet és hódolatot követelt mindenkitől.

A nép vakon hitt a szerzetesek igéreteinek, mindenki sietett pénzen megváltani bűneit. Bűnbocsátó czédulával a kezében, a megbánás legcsekélyebb jele nélkül, visszarohant a nép az élet árjába, egy cseppet sem javulva, egy cseppet sem nemesedve.

Durvaság, vakbuzgóság, szolgaiság hatalmasodott el minden felé.

Luther hatalmas szava mennydörgésszerűen hatott az elfásult világra s mint a czikázó villám: világosságot terjesztett messze földre. Az emberek, mintha nehéz álomból ocsudtak volna fel, megkönnyebbülten sóhajtották:

— Az Úr nem hagyott el minket. Íme, követet küldött szabadulásunkra.

Jól sejtették. Luther gondviselésszerű férfiú volt. A pénzsovár pápaságon végig suhogtatta lángostorát s a népet felszabadította a legborzasztóbb szolgaságból: a szellemi sötétségből.

— Térjetek meg, bánjátok meg igaz szívvel bűneiteket, fogadjátok meg, hogy a javulás útjára tértek s Isten irgalmasságában és véghetetlen kegyelmében lesz részetek — hirdette erős lélekkel, lankadatlan buzgalommal.

S a nép erkölcse tisztult, nemesedett. A pápa helyét elfoglalta Krisztus. A gyűlöletet lassacskán *emberszeretet* váltotta fel, a maradás helyébe a *haladás*, a tudatlanság helyébe a *fölvilágosultság* lépett.

Mindenfelé iskolák keletkeztek. S míg azelőtt a róm. katholikus papoknak jó része még olvasni-írni sem tudott, most ott, a hová Luther szava elhatott, lehullott a bibliáról a bilincs. A föld egyszerű népének szerény otthona templommá változott. Áhítatos lélekkel, hivő szívvel olvasta apraja-nagyja minden idők legnagyobb szellemi kincsét: a bibliát.

Október 31-ike nem egy nemzetnek adott szabadságot, az egész emberiséget tette szabaddá. Visszaállította a Krisztus igaz egyházát: a szeretet vallását. Ebben áll jelentősége, nevezetessége.

Hálás kegyelettel köszöntjük a nagy napot.

Október 31.

Földerült a nagy nap újra,
Melyen szabad lett a hit,
Széttörvén a tévelygésnek
Lenyűgöző lánczait.

Melynek fénye pórkunyhóktól
Trónusokig elhatott,
Az igaz üdv forrásához
Vonva koldust s gazdagot.

Távol s közel ünneplésre
Tódul a hivősereg,
Templomokban ezer ajkon
Háladalok zengenek.

Hála Isten, kegyelmedért,
Mely áldóan szállt alá
S az igazság fényes napját
Elborítni nem hagyá.

Tündököl fenn diadallal
Istentől jött égi fény,
Izmosodjék áldásodtól
A keresztyén hit s erény.

Oszoljon szét sugáridtól
Hitetlenség s babona,
Hogy ködével a tévelygés
Ne födhessen el soha!

Torkos László.

Luther.

Egyszerű, szegényes kunyhóban látott napvilágot az a férfiú, kire századok epedve vártak. Fénye, mint a világító toronyé, ragyogott hosszú időn keresztül. Ebből a fényből, ragyogásból egy cseppet sem vesztett, sőt minél inkább eltávolodunk tőle s korától, annál jobban megértjük, annál nagyobb csodálattal és tisztelettel adózunk emlékének.

A bányász szülők gyermeke szegényen nőtt fel. Hány nagy ember sorsa volt ugyanez. Azokhoz a férfiakhoz tartozik, kik nem egy nemzet fiai, hanem az egész emberiségé, a melynek boldogulásáért, előre haladásáért küzdtek, fáradtak, vagy áldozták fel életüket.

A gyermek Luther küszöbről-küszöbre jár koldulni, énekel alamizsnáért. E koldulás és nyomorúság edzette meg télen-nyáron, esőben, hóban, zivatarban az ifjút. Így érthetjük meg, hogy később hatalmas óriásként lépett ki az élet mezejére.

A mint a kolostor szűk falai közé jutott, a szerzetesi szabályok folytán ismét sanyargott, koplalt. Mindinkább érezte, hogy mindez csak hiábavalóság. Nem tudta megérteni, hogyan üdvözülhet a lélek a különféle misékkel és előírt szabályokkal? Az ifjú szerzetes hite lassanként megingott. A kétkedés jobban és jobban erőt vett rajta. Már-már a kétségbeesés mély és tátongó örvénye elé került, mikor a Mindenható ujjával egy könyvre, a könyvek könyvére mutatott s így szólt: „Íme, itt az örökélet forrása, ebből merits erőt, vigaszt és buzdítást. Ezt ismerd meg, ezt az elveszett kincset fedezd fel és mutasd meg az eltévelyedett, a sötétségben botorkáló emberiségnek".

Az ifjú mohón lát a tanuláshoz. Rövid idő alatt belátta, hogy a föld porában járó-kelő gyönge halandókat a zenés és énekes, kis- és nagymisék nem váltják meg. Bűneink bocsánata egyedül Isten kegyelmétől, véghetetlen irgalmától függ.

Éttől kezdve a biblia lett élete vezére. Ezt követte minden bajában, e mellett maradt meg élte utolsó lehelletéig.

Haladjunk el most néhány év mellett s álljunk meg Tetzelnél.

E dominikánus barát a „szentséges" pápa: X. Leó nevében vásári, piaczi módon árulja bűnbocsátó leveleit. Luther életében forduló pont áll be. Minden erejével arra törekszik, hogy a pápa és a hatalmas római egyház tekintélyét megvédje. Ezért kel ki a legelső pillanatban Tetzel gyalázatos üzérkedése ellen. De ki hallgatná meg az egyszerű szerzetest? Hisz az egész felháborodás nem egyéb, mint az augusztinusok és dominikánusok régi viszálya. Hogy e felfogás mily téves, nyomorúságos, és hogy mily igazságtalan rágalom, legjobban megmutatják a következmények!

Nemsokára megjelenik a wittenbergi vártemplom falán a 95 tétel. Ennek minden szava az igazság egy-egy hatalmas fegyvere, mely szembeszáll a sötétséggel, hazugsággal és álnoksággal! Az ellen haragjában tombol, dúl-fúl. El akarja nyomni a győztes, bátor férfiút.

Mihez fogjon? Végre is előveszi utolsó fegyverét, mely eddig még mindig használt, t. i. az egyházi átkot. De haj, ez most az egyszer czélt tévesztett, mert a gyenge szerzetes hirtelen hatalmas bajnokká vált! Tudta, ismerte igazát s ezért igy kiáltott fel:

— Hatalmas pápa, földi helytartó, te szavaimra, az igazság szavaira: átokkal felelsz? Szemedbe mondom, hogy bűnbocsánatod csak tintás rongydarab s átok, bullád hazugságok tárháza. Te bocsáthatod meg a bűnöket?! Nem, ezerszer nem, egyedül Isten, a mindenség hatalmas Ura teheti ezt!"

És fellépett a próféta, ki mint ó-testamentomi társai, szembeszállt a bálványimádással, melyet sikerült isteni küldetésével szétrombolni. Megtörte hatalmát, ki e földön királyok és császárok felett a leghatalmasabb úr volt vagy akart lenni. Luther munkája valóban profétai mű!

— Nem, — felelte Luther — inkább meghalok, de másként nem cselekedhetem!

Mint történhetett, hogy a legyőzött pápaság nem halt meg, sőt úgy látszik, mindinkább nagyobb erőre kap? Azt hiszem, éppen olyan ez, mint a haldokló végvonaglása.

Azt is állitják, hogy a régi mindaddig él, míg minden hasznos vonását felölti az új. A pápaság és véle az egész klerikalizmus mindaddig tengeti életét, míg a benne levő csekély igazságot fel nem veszi a protestantizmus.

Wartburg várában György lovag a bibliát lefordítja a nép nyelvére, de a mint a vészharang megkondul, odahagyja biztos helyét s egyszerre csak, mint Luther lép fel a karlstadti képrombolás és parasztlázadás legnagyobb zűrzavarában. Megjelenésével, hatalmas szavával lecsillapítja a zúgó zivatart, meg-

Luther Márton.

Bóra Katalin.

A mint a próféták visszavezették Izrael népét az egy igaz Isten imádásához, Luther is visszatérítette az embereket az igazsághoz. Megtörte a hazugság hatalmát, hogy a folytonos fejlődés ben egy nagy lépéssel előbbre vigye az egész emberiséget. Megvetette a haladás hatalmas fájának alapját: a reformációt, mely az egész újkori európai történetnek, mondhatni a világtörténet kiinduló pontjává lett.

Wormsban mi történik? Egyik oldalon a világi hatalom és pompa, a másikon egy egyszerű szerzetes, a ki szemébe mondja a pápaságnak:

— Mit akarsz földi hatalmaddal, kincseiddel? Lám, én egyedül állok, mégis hatalmasabb, erősebb vagyok mindannyitoknál. Igen, mert erős, győzhetetlen fegyverre: Isten igazságára támaszkodom! Könyveimet isteni sugallatra irtam. A tiszta igazságból egyetlen egy szót sem vonhatok vissza!

Ez a másik nevezetes fordulópont Luther életében s a reformáczió történetében. Az egyszerű szerzetes fényes diadalt aratott a hamisságon, a világi hatalmon, mely ezt kérdezte tőle:

— Tisztelsz-e engem?

nyugtatja a kedélyeket. Ki meri még ezek után erőszakosnak, fenhéjázónak nevezni! Sőt, a ki figyelemmel kiséri egész életén keresztül, lehetetlen, hogy fel ne ismerje benne a mély szeretetet, az alázatosságot. Akkori és mostani rágalmazóinak minden hazugsága megtörik, megsemmisül a történet, az igazság fáklyája mellett. Az ő diadala az igazság győzelme volt!

Tagadhatatlanul nagy férfiú! Nagyságának egyik legerősebb bizonyitéka, hogy életében nem tört ki a harcz, a vallásos viszálykodás. A világtörténetben ritka példa, hogy a mozgalom megindítója, belesodorva árjába, el ne pusztult volna! Luthert mély belátása, ereje, türelme megmentette e sorstól.

Végül hadd álljanak itt a nagy Carlyle saját szavai: „Luthert igazi nagy embernek tartom: nagy, emberséges szív lakik ebben az emberben. Értelme, bátorsága, szeretete és tisztessége egyaránt nagy. Egyike a leghivebb és legérdekesebb embereknek. Nagy, nem mint egy kicsiszolt márványszobor, hanem mint egy alpesi hegy. Olyan egyszerű, becsületes, hogy nem akar nagygyá lenni; akarata ellenére: mégis azzá lesz.

Törhetetlen gránit, mely magasra felnyúlik, de szakadékaiban üde források, örökzöld, bájos völgyek, virágok díszlenek. Valódi szellemi hős és próféta, igazi fia a természetnek, a kiért a mostani és a jövendő századok hálazsolozsmát zenghetnek az égnek!"

Nagy férfiú, a mai nap a Te napod; elveid győzelme munkásságod legszebb jutalma. A tisztelet, a hála, a szeretet lobogóját hajtjuk meg emlékezeted előtt. Bátorságod, kitartásod, becsületességed legyen a csillagunk, hogy méltó tanítványai legyünk Krisztusnak, Isten országának pedig igaz fiai.

G . . a.

A keresztyénség igazsága.

Írta: *Dr. Tirtsch Gergely*, ág. hitv. evang. lelkész.

(Vége.)

Azt minden keresztyén tudja, hogy evangéliumaink sok csodát beszélnek el. Krisztus Urunk vakokat és sántákat gyógyított meg, bélpoklosoknak visszaadta tisztaságukat s a gonosz lélektől megszabaditott néhányat. Szavára elcsendesedett a vihar a tavon, ő maga vizeken járt, halottakat támasztott fel s ő is harmadnapra támadt fel halottaiból s felméne a mennyekbe. Ha mind ezek meg nem történtek, nem igazak, úgy egyszerre dől össze az eddig nehéz fáradalommal felállított épület s a keresztyénség igazsága ismét kérdésessé vált.

A csodák azonban hozzá tartoznak az Úr Jézus Krisztus személyéhez. Oly Jézus, a ki csodát nem tett volna, különösen a ki maga fel nem támadt volna halottaiból, nem lenne Jézus, sem Üdvözítő. Borzasztó következmények létesülnének akkor. A keresztyénség keletkezése teljesen természetes folyamat lenne, a vallásos fejlődésnek bizonyos fokát tenné csak, a melyen az egész emberiségnek a világtörténet keretén belül keresztül kellene haladnia, s talán még mostanáig sem értük volna el a tökéletesség legnagyobb fokát s a kesergő szív vágyakozása és várakozása soha kielégitést nem nyerne.

S mind ezek a borzasztó következmények azon az egy tételen alapulnak, hogy csodák nem létesülhetnek. De hát miért nem létesülhetnének? Mondják, hogy a csoda lehetetlen azért, mert ellentétben áll a természet örök törvényeivel. Minden a természeti törvények keretében mozog s ha valami azok alapján megmagyarázhatatlan: igy az csak költészet és nem valóság. E vélemény ma általánosan el van terjedve. A művelt és tudatlan, a tanár és tanítvány műveltségük legfőbb fokának tekintik, ha büszkén állithatják, hogy csoda lehetetlen.

A mai műveltség ezen alaptétele annyira elterjedt már, hogy akadtak hivő keresztyének, a kik Krisztus csodáit összhangba akarták hozni a természeti törvényekkel. De mihelyt a csodát megmagyarázzuk, már nem csoda az, hanem egyszerű tény. *Az Úr Jézus Krisztus azonban éppen csodákat akart művelni* s az evangélisták csodákat beszélnek el. A ki tehát a csoda rendkívüli jellegét tagadja s megfosztja azt különös ismertető vonásaitól: magát a csodát rombolja le.

A csoda és a természeti törvény közt valóban fennáll bizonyos ellentét s az semmiképen sem törlendő. Ha csodák történtek, ezek mint valami rendkivüli dolgok jöttek létre s csak egyet nem szabad figyelmen kivül hagynunk, *hogy emberek csodát nem tehetnek.* ***Csodát csak Isten tesz,*** az emberek az ő hatalmának csak eszközei. S íme, most rendkivül hatalmas vagy-vagy előtt állunk: Vagy tud Isten csodát mivelni, vagy nem! Vagy erősebb a természeti törvény, vagy az Úr Isten a hatalmasabb! De nagyon különös gondolkodás volna az, a mely az Istennel szembe éppen oly nagy, sőt talán még nagyobb, idegen hatalmat állitana, a melynek neve: *természet.* Természeti törvény és Isten nem állanak oly viszonyban, mint pl. alkotmány és király. A király az ország törvényeihez kötve van. Ha alkotmányosan uralkodik: nem szegheti meg a törvényeket, mert nem egyedül övé a hatalom, osztozik benne a nép felsége. Isten pedig senkivel sem osztja meg hatalmát, senki sem uralkodott az Istennel együtt a természeti törvények létesitésénél. Ő maga sohasem hirdetett ki természeti törvényeket, soha nem volt kijelentés, a mely természeti törvényeket nyilvánitott volna. A természeti törvények csak szabályok, a melyeket az emberek figyeltek meg, a melyek ugyan mindenkoron törvényeknek mutatkoztak, de *a melyeket mégis csak emberek állapitottak meg.* Hozzájárul, hogy mi emberek még nem ismerjük az összes természeti törvényeket. Oly tények lehetősége, a melyek előttünk ismeretlen törvényekből származnak, szükségszerű gondolati követelmény. S ma is számtalan találós mesét találunk a természetben, úgy hogy napról-napra tapasztalhatjuk, mennyire fogyatékos, milyen hézagos tudásunk.

A csodákat nem szabad azonnal a természeti törvények lerombolása gyanánt tekintenünk, mert azok inkább *a természeti erők jelenlétét is* feltételezik. A leglogikusabb gondolkodás a legnagyobb következetességgel követeli, hogy az Úr Isten úgy a természetnek, mint a természeti törvényeknek fölötte áll, mert oly Isten, ki a természeti törvényekhez kötve volna, nem Isten. Hiszen már mi emberek is fölötte állunk a természeti törvényeknek; a természeti erőket arra kényszeritjük, hogy nekünk szolgáljanak, hasznot hozzanak és akaratunk szerint következzenek be és hassanak. S csak éppen az Istennek ne legyen hatalma az általa teremtett erőket saját céljaira az ő akarata szerint felhasználni?

Belátják tehát, Tisztelt Hallgatóim, hogy a csodák a legbensőbb összefüggésben vannak az Isten mindenhatóságának kérdésével. Ha fölöttünk oly Isten trónol, a ki mindenható, a ki semmiből teremtette a világot, azt most is fentartja és kormányozza, úgy van hatalma rá, hogy csodát tegyen, úgy van hatalma, hogy a folyó emberi életbe nyuljon, *úgy volt hatalma, hogy az ő egyszülött fia, a Jézus Krisztus által csodát tett itt e földön.*

A csodák tehát lehetségesek s ha az evangelisták, kiknek szavahihetőségét fentebb bebizonyi-

tottuk, azokat elbeszélik, úgy minden bizonynyal megtörtént dolgok. Egészen más kérdés azonban, hogy *miért* tett az Úr Jézus csodákat? Nem azért, *hogy hatalmát közszemlére állítsa* és igy a bámészkodó nép előtt messiási voltát bebizonyítsa; sem nem mutogatta azokat, mint isteni fenségének bizonyítékát, hanem hogy azzal üdvösségünket munkálja. Ott végzett ő csodát, a hol hitre talált, kicsiny, ingó hitre. Állandóan visszatérő szava: *a te hited gyógyított meg téged.* A hitetlenség pedig akadályozá őt csodás gyógyító erejének kifejtésében. A hol tehát hitre talált, ott tett csodát, hogy *még növelje a hitet.* Üdvösségünkre törekvő czélja: a hit növelése. S ezért ment ő át a legnagyobb csodán, a feltámadáson is, hogy annak hatása tartson örökkön örökké s a mi szivünkre, a mi hitünkre is legyen hatása. Ekkor láttuk mi az ő dicsőségét, mint az Isten egyszülött fiának dicsőségét, telve igazsággal és kegyelemmel. Csak a csodatevő Krisztus növelheti a mi hitünket, csak a ki a legnagyobb csodát, a feltámadást átélte, lehet a mi Üdvözítőnk.

Ez vezet minket a legutolsó és legerősebb bizonyitékunkra a keresztyénség igazsága mellett. Történet és ész kézzelfogható, megdönthetetlen bizonyitékokat adtak nekünk mostanáig, ámde nekünk többre van szükségünk, személyesen kell evangéliumaink üdverejéről meggyőződnünk, hogy a keresztyénség igazságát megérthessük.

Hát szükségünk van erre a bizonyos üdverőre? Igenis szükségünk van arra az üdverőre, a mely az Istennek fiában, az Úr Jézus Krisztusban jelent meg! Szükségünk van pedig azért reá, mert különben sem nyugtunk, sem szerencsénk, sem örök életünk nincs. Keblünk pedig kivánkozik a nyugalom és béke után! Szivünk különben puszta és sivár! Vágyakozva és panaszolva kiált a belső hang az eszményi javak után. Mindenki ismeri ezt a belső hangot, mindenki hallja le nem csendesülő szavát: *ez a lelkiismeret szava.* Nem csak a rab hallja azt a fegyház szűk czellájában, hanem a kiben a vallási öntudatnak csak szikrája is él, kénytelen a lekiismeret szavát megérteni. S a nyugtalan lelkiismeret azt bizonyitja, hogy sokszor mondottunk oly szavakat, a melyeket sohasem lett volna szabad ajkunkra venni; hogy sokszor tettünk olyasmit, a mit nem kellett volna tennünk; s hogy egész időközök vannak életünkben, a melyeket eltörülni szeretnénk, hogy nyomuk se maradjon. Szóval az elkövetett igazságtalanság vádja sujt. Nyomást érzünk, súlyos teher nehezedik ránk: ez a bűn súlya. Nem lehet azt mondani, hogy ez ritkán előforduló jelenség; még kevésbbé, hogy ez csak amolyan alap nélküli állitás; nem, ez általánosan emberileg érzett, emberileg kipróbált, emberileg megsiratott érzelem: *a bűn súlya.* A bajok legnagyobbika pedig a bűn. Soha meghatóbban nem hangzanak a költők dalai, soha biztosabb kézzel nem pengetik lantjuk húrjait, mint mikor a bűn súlya miatt panaszkodnak; mint mikor a felzaklatott lelkiismeretet szólaltatják meg. S panaszaik nemcsak arra vonatkoznak, hogy megállapitják a lélek fájdalmát, hanem arról is panaszkodnak, hogy *az ember a bűn súlyával szemben tehetetlen.* Nem segit itt sem bú, sem köny, sem fogadalom, sem cselekedet, a bűn súlyától emberi tevékenység meg nem szabadit, mert a bűn természete szerint nem emberek, de Isten ellen irányul. A bűn Isten szent akaratának semmibe vevése, parancsainak ellenszegülése, fellázadás az isteni rend ellen és magának az Istennek megsértése. Ha tehát a bűn és súlya törülhető, úgy csakis *isteni kegyelem* törülheti, mert csak az bocsáthatja meg nekem bűneimet, a kit én megsértettem. Isten pedig egyszer s mindenkorra adott bocsánatot az Úr Jézus Krisztusban: A keresztről lecsurgó vér lemosta az emberiség összes bűneit. Az Úr Jézus Krisztus magára vette a bűn következményeit, t. i. a halált. A büntetést, melyet mi érdemeltünk volna, ő szenvedte el. Az átkot, melyet nekünk kellett volna viselnünk, önmagára vette csupán önfeláldozó szeretetből az emberiség iránt. A ki az Úr Jézus Krisztus ezen üdvtényében hisz, hitében lelkiismeretének panaszát lecsillapitotta, megmenekült a bűn súlyától, azon segitett az Úr! Ezt azonban személyesen kell tapasztalnunk. Ettől, Tisztelt Hallgatóim, senki sem mentheti fel önöket. Önmaguknak kell ezt a kisérletet megtenni, önmaguknak kell a Jézus Krisztusban hinni, s akkor tapasztalják majd, hogy a keresztyénség igazságának legnagyobb és legerősebb bizonyitéka lenn az emberi szív mélyén fekszik.

Benn a szívben bizonyul be a keresztyénség Istennek ereje gyanánt, itt találhatók fel gyakran kipróbált igazságának legszebb bizonyitékai.

Ha pedig a kisérletet meg kell tennünk, ne késedelmezzünk. Jertek ti terhelt szivek, siessetek ti félénk kedélyek, tegyük meg a próbát, vajjon igazság-e a keresztyénség? A történet azt mondja, hogy a mit az evangélisták irtak, *valóság;* öntudatos, tiszta gondolkozásnak eredménye, hogy az nem is lehet másként, és szivünk követeli, hogy úgy legyen.

A keresztyénség igazsága tehát fényesen bebizonyitva áll előttünk. Meggyőződéssel és örömmel kiálthatjuk: nem költészet az, hanem valóság; nem mese, hanem történet; *a keresztyénség tiszta, való igazság.* Szivünk legnagyobb kincse, lelkünk legédesebb tápláléka, lelkiismeretünk legbiztosabb támasza.

Vajha a Szentlélek úgy vezetne minket, hogy mindnyájan át meg át volnánk hatva a keresztyénség igazságától, hogy szivünk és ajkunk egybehangzanék e vallomásban: nincs is másban üdvösség. Isten minket úgy segéljen. Amen.

Bizzunk Istenben.

Elbeszélés.

Írta: *Olyntha.*

V. A táncz. (Folytatás.)

Tóth István vígan, gond nélkül élte napjait. Sárika napról-napra elmondta neki, mi hír, mi ujság van a faluban.

Gombos Péter katona fia: Jóska az este érkezett meg Boszniából, a hol egész szakaszvezetőig fölvitte Isten a dolgát. Milyen helyre egy legény vált belőle! Már férfiasodni kezd. A Kondor zsellér Juczi leányát is meglátogatta már, ez volt a kedvese, mikor itt hagyta a falut. Meglássa, nem telik bele egy hét, meglesz a kézfogó.

Aztán elmondta, hogy a Vass Árpád, az az ágról szakadt árva gyerek, az imént esett le a nagy szénás szekérről, de Isten csodája, sértetlen maradt. Valóban, Isten az árvák legnagyobb pártfogója. Az a Vass Árpád még sokra viszi, szerencsés egy gyerek.

És beszélt, egyre beszélt. Kifogyhatatlan volt a falusi pletykák előadásában. Tóth István meg hallgatta és ábrándozott.

Elfelejtette, hogy ábrándozás az élet megrontója.

A nyár végével egy derült délután szinte röpült Sárika a fiatal paphoz:

— Tisztelendő úr, tudja mi az ujság, mi a legújabb hír? S feleletet sem várva, nagy sebesen elmondja, hogy táncz lesz; előkelő tánczmulatság H.... ban. Ő oda elmegy okvetetlenül, mert meghívták. Anyja sem ellenzi. Reméli, hogy Tóth úr is eljön.

A fiatal pap örömmel nyugtatta meg:

— Ha édes anyjának és kegyednek nem leszek terhére, szivesen elkisérem.

Sárika tapsolt örömében és már előre számlálgatta, hogy mi mindent fog tenni. Milyen jól fognak mulatni. El is mentek.

Sárika a tánczmulatságon világos sárga ruhában jelent meg, a mi nyulánk, magas barna alakjához igen jól illett. Tóthot elragadta a leány bája és aranyos, víg kedve.

Örömmel vezette be karján a terembe, hogy az első csárdást vele tánczolja. Boldogan ültette le a táncz végeztével.

Nem hitte volna, hogy ez az első tánczа Sárikával egyszersmind az utolsó is.

A mulatságon ugyanis a többek között egy közeli helység fiatal állomásfőnöke is részt vett. Szép, derék szál legény volt, a ki bemutatkozott Sárikának és tánczra kérte. A leány szivesen hallgatott az ügyes fiatal ember szavára és mivel sokkal jobb tánczos volt Tóthnál, egész este csak vele tánczolt.

Az özvegy papné eleinte korholta ugyan leányát s tanitgatta, hogy mi illik, mi nem; de mikor a fiatal állomásfőnök az özvegy papné iránt is mindinkább udvariasabb lett és kegyét kereste: nem háborgatta a fiatalokat.

Tóth uram egy sarokba vonultan nézte a tánczolókat. Eleintén föl sem vette a dolgot. De mikor látta, hogy a leány valósággal tüntet az állomásfőnökkel, ott akarta hagyni a mulatságot. Állása, papi méltósága azonban visszatartotta.

Mit szólna a világ eljárásához, ha megtudná, hogy az özvegy papnét és leányát a faképnél hagyta éjnek idején, idegen helyen. Azután a papné is tartotta jó szóval. Mentegette leánya viselkedését:

— Sárika mindig bolondja volt a tánczнak. Az a fiatal ember igen ügyes tánczos, nem csodálkozom, hogy szivesen tánczol vele. Feltünést nem csinálhatok, nem tilthatom meg annak a fiatal embernek, hogy annyit sürögjön-forogjon a leányom körül.

Tóth István ezzel a magyarázattal megnyugodott, ha ugyan megnyugodott. Hazamenet egy zokszóval sem bántotta Sárát.

S mivel a leány ismét olyan nyájas, előzékeny volt vele szemben, csakugyan azt hitte, hogy a leány pusztán a táncz kedvéért látta szivesen az állomásfőnök udvarlását.

De az állomásfőnök csakhamar meglátogatta az özvegy-asszonyt és leányát, a kik örömmel fogadták. A látogatás mind sürűbb és sürűbb lett, úgy hogy Sárika egy napon azzal állít be Tóth uramhoz, hogy ő menyasszony.

— Tudja-e, kedves Tisztelendő uram, mi az ujság? — kezdte. — Úgy-e nem tudja? Persze nem! Hogyan is tudná? No, figyeljen ide. Elmondom. Az állomásfőnök megkérte a kezemet s édes anyám oda is igérte. Nemsokára megtartjuk a lakodalmat. Úgy-e maga fog minket esketni?

A fiatal lelkészszel forgott a világ. Lehetséges az, a mit ez a leány mond? Nem tudta ébren van-e, vagy gonosz álom űzi-e vele játékát?

— No, nem is gratulál? — kerepelt szokott sebességével a leány.

Tóth István erre a megszólításra föleszmélt, szárazon csak ennyit mondott:

— Kisasszony, legyen boldog!

Sárika nótázva, mint a dalos madár, a kertbe futott, Tóth István uram pedig bezárkózott szobájába.

Nem bírt a szivével. Nem tudta, mitévő legyen. Egyszerre csak hangos sírásra fakadt. Alig tudta elfojtani a hangot. Könye meg mint a zápor hullott, szakadt.

— Oh, ez a szégyen! — kiáltott fel. — Hát ez a leány csak játszott velem? Orromnál fogva vezetett s ezt én észre sem vettem? Oh, milyen balgatag voltam!

A köd, mely szemét borította, lassanként foszladozni kezdett s előtte állt az elfelejtett Jolánkának nemes alakja.

Az ártatlan szivű leány mennyire szerette őt! Igaz, hogy ajka nem volt beszédes, de ragyogó, fénylő szeme nem árulta-e el azt a véghetetlen szerelmet, melylyel rajta csüggött?

Vádolta önmagát s beismerte, hogy vétett, nagyot vétett Jolánkája iránt. De hibáját jóvá teszi s hiszi, reméli, hogy a jó Isten megbocsát neki. Az igazán megtérőt az Úr kegyelme visszafogadja.

És Jolán? Oh, az aranyos szivű, jó Jolánka is megbocsát majd neki.

De aztán aggodalom szállta meg bánatos lelkét:

— Vajjon él-e még Jolánka? Nem ment-e talán azóta már férjhez? Nem költözött-e el messze, messze vidékre? S ha a világ végére költözött volna, oda is elmegyek utána, érte, ott is megtalálom — szólt erős elhatározással a fiatal lelkész.

S ez az erős elhatározás férfiúvá avatta. Az eddig ingatag, könnyelmű ifjú eltünt, s helyébe a férfiú lépett.

Indulatai csillapultával fölkereste az özvegy papnét s nyugodt, de szilárd hangon szólt:

— Nagytiszteletű asszonyom, remélem, már nem kötik olyan édes szálak e szerény lakhoz. A mint hallom, leánya menyasszony. Bizonyára új otthonába fogja követni leányát. Szép jövőt kivánok.

Az özvegy-asszony szólni akart, de a fiatal pap csak folytatta:

— Egy hét alatt költözzenek ki, mert én is aszszonyt hozok a házhoz.

Most tágult még csak jó kerekre az özvegy szemcsillaga, de a pap választ nem várva, sarkon fordult és faképnél hagyta az ámuló özvegyet.

(Vége köv.)

A hitújítás emlékünnepén.

A lelkemet oda küldöm én ma vissza,
Hol a hitnek tiszta szent forrását iszsza;
Hol a bajnok nem félt szólni, írni, tenni,
Eszmék harczteréről újabbakra menni.

Nemes Wittenberg vártemplomára nézek,
Fenyegetik a hőst zúgó, dörgő vészek.
Tiszta lelkét nyomja érdemetlen átok,
De ő csak mosolyog, ördögök, ti rátok.

Kezében biblia, mindent győző fegyver;
Kétszer jobban szeret, midőn egyszer megver.
Alázatos szolga, hadvezéri lélek,
Jelszava: „Istennek s szent Fiának élek".

Hódolnak előtte fejedelmek, szolgák,
Mert nem önhasznára teljesíti dolgát.
Előtte semmi a hatalmasok kénye,
De minden az Élet s Igazságnak fénye.

Előre tör folyton, az Úr pajzsa, vára;
Győző, zászlót ültet ellen tört falára.
És szép diadalma folyton-folyva terjed;
Nemes szikra, melytől világerdő gerjed.

Áldva légyen, hol jár nagy szelleme most is,
Ha int, fedd és dorgál, vagy ha üdvöt oszt is.
S földi útját akkor szakítsa csak félbe,
Midőn minden lelket ő kisér az égbe.

Tóth István.

A szép Forgách Zsuzsánna.

Történeti elbeszélés.

Írta: *Horváth Lajos.*

(Folytatás.)

Zsuzsánna örömében majd felkiáltott, de a másik pillanatban egészen elszomorodott.

— Istenem! Ferenczet ittasan hagytam otthon, mit gondol az én jó atyám, ha így látja. Nem, nem szabad ennek megtörténnie, nem szabad sejtenie boldogtalanságomat. — Azonnal készen is volt tervével. Csatlósát sietve visszaküldé férjéhez azzal a meghagyással, hogy a Dombi-vágásban medvét látott csörtetni. Ismerve férje vadászszenvedélyét, tudta, hogy zólásan is azonnal vadászatra indul. Így legalább nem találkozik azonnal édes övéivel, míg visszakerül, majd csak kijózanul. A Dombivágás Szklabinya hátsó részére dőlt, tehát éppen az ellenkező irányba utasította Zsuzsánna férjét, úgy hogy uraatyjával hamarosan nem találkozhatott. Aztán, mint a kinek legjobb rendben a szénája, mosolyogva intett a kocsisnak, hogy álljon meg. A mire a két jó öreg a megállás okát tudakozandó kihajolt a kényelmes batár ablakán, már Zsuzsánna mellettük termett.

— Én édes csemetém, bogaram te, csakhogy újra látlak. Betege voltam a te távoztodnak, rá is szántam magam, hogy meglátogassalak öreg csontjaimmal.

— Szivemből köszönöm, uramatyám, e nagy jóságot. Mihály bácsi, áldja meg érte az Isten.

— Csatlósodat keresem, gyermekem, veszedelmes az út ilyen rengetegben, hozzá még egyedül.

— Ismerem már itt a járást, lovaslegényemet az előbb küldtem vissza, hírül adni kedves jövetelüket. Beh nagy kár, hogy Ferencz medvére cserkész, de délre, úgy hiszem, ő is visszakerül. Menynyire örült volna e nem várt kedves látogatásnak. Olyan jó mellette a sorom.

— Ne te, ne! — mondja Imre úr csendesen a várnagyának — megveszett, ki róla olyan rossz híreket forgat. Nem való az, a mit szélnek eresztettek felőle.

— Gondoltam én mindjárt, bizonyosan irigyei akadtak bele.

Észre sem vették beszéd közben, hogy a vár udvarán vannak.

— Megérkeztünk. Isten hozta kigyelmeteket szerény otthonunkba — uraatyja kezét ajakához vonja, kérdést kérdésre halmoz az otthoniak felől.

A kényelmes, tágas szobákban sürög a szolgahad, mi jót, ízletest a vár s környéke elrejtve tartogat, mind az asztalra kerül az úrnő parancsára. Nem hiányoznak az öreg Forgách kedves ételei sem. Megkezdenék az étkezést, a hiányzót várják még egy kis ideig. Házi gazda nélkül nem ízes az étel.

Megharsan a kürt, dobognak, prüszkölnek a nemes paripák, itthon van a gazda.

A jobb karja vérzik, a nyakába kötve, nehezen segíti le a szolgalegénye, még most is tántorog. Fogadja Zsuzsánna barátságos szóval, kérdi a baj

okát, megijed a vértől, de a férj durván ellöki magától.

— Ha nem üzensz, ép marad a karom. Te voltál az oka, hogy a lóra ültem.

Kérleli a hű nő, ápolja, meggyógyul; csak most legyen csendes, elviszik a hírét, itt az édes atyja látogatóba.

Hírem-tudtom nélkül követ hiján jött meg, ez is a te műved! Valld be, te hivattad. Bogozod már a csomót, ki oldja fel, majd meglátom!

Zsuzsánna az igaztalan vád hallatára elfordult s termeibe igyekezett, hogy könyeit elrejtse, de a még most is félig ittas férj megvetést olvasott viselkedéséből, mi szerfölött felingerelte. A mennyire csak tudott, utána sietett, könyeit látva, fékevesztett indulatában arczul ütötte ép kezével. A belső leány közbejötte mentette meg Zsuzsánnát férje további tettlegességétől, ki úrnője elé állván, a neki szánt ütéseket felfogta, míg az elmenekülhetett.

Kevés vártatva lecsillapult a várúr, mire az édes apa szobájába belépett, hogy a zaj okát megtudja, már a legbarátságosabban üdvözölte. Mintha a maga hozta zivatar teljesen kijózanította volna, még Imre úr sem vette észre ittasságát s minden zajt a megsérült kéznek tulajdonított, csak az ütött egy kissé szeget a fejébe, hogy az ő jó Zsuzsánnája miért nem siet férje ápolására.

Az ebédnél még a legélesebb szem sem vehette észre a férj és feleség közti háborúságot. Az okos nő eltitkolta megbántásának legkisebb jelét is. Nem akarta szégyenét a világ elé tárni, legkevésbbé jó atyjaura elé. Ferencz pedig türtőztette magát; a két jó öreg mulattatásában kifogyhatatlan vala, míg vendégeinek tisztelhette őket. Úgy hogy teljesen megnyugodva hagyta el Forgách Imre veje s leánya kiséretében Szklabinyát. Még néhány esztendőn át szemefényét, legkedvesebb leányát boldognak látta. Ezzel a gondolattal hunyta is le szemét.

Valójában egészen másként volt, a szegény asszony mindent elkövetett, csakhogy hű maradjon kötelességeihez, férje és családjának nagy tisztességű nevéhez, kik mind az ország első urai közé tartoztak: egyik nagybátyja az ország primása volt, a másik országbiró, sőt később nádor. Mikor úgy magára maradva kézimunkával töltötte idejét, a szomszédos templomok számára hímezgetve oltárterítőt s több effélét; a szklabinyai vár ablakából elszállott tekintete édes atyja várai felé, hová annyi boldog óra fűzte. Gyermekkorának édes emlékei újultak fel előtte: akkor aztán el-elborult szeme, sirdogált egy verset, könytől ázott drága hímezése. Sokszor azon kapta magát, hogy ez mindig így történik.

„Istenem, Istenem — sóhajtotta százszor — mit mondott volna az én drága jó apám, ha tudta volna, hogy mikor egyedül vagyok: mennyit sirok.“

A rokon.

Bizony eltelt jó néhány esztendő, hogy a szegény asszony levelezéssel, varrással, hímezéssel, lovaglással akarta elölni a keserves napokat. Testvérnénjéhez Osztrosits Borbálához, nevelő anyjához Soós Kalára asszonyhoz írt levelei megható gyöngédséget, szeretetet mutatnak, de nem sejtetik sorsát. Patyolatra pedig oly remekül írt selyemszálakkal, hogy manap is csodaszámba menne a munkája. Majd előfogta vergináját, maga verte; leányai, asszonyai énekeltek hozzá, sőt hébe-hóba megeredt a táncz is. Hol meg ellátogat a várnagynéhoz, udvarbirónéhoz. Érzelmeit még ezekkel sem sejteti, míg a véletlen csakhamar tudomásul adja környezetének a valót.

Révay Gáborné, szül. Thurzó Katalin, ki anyáról testvére vala Zsuzsánnának, 1600 nov. 28-ikán elhalálozott.

Végtisztességére nagy temetést rendeztek, országszerte meghivták a rokonokat, jó barátokat, ismerősöket.

Kit Péteréknél, kit Ferenczéknél szállásoltak el. Bakics Péter, Ferencz unokatestvére, Zsuzsánáékhoz jutott. Le sem irható a fiatal asszony titkos öröme, hogy a férfi, kinek emléke már az első találkozásnál kitörülhetetlenül véződött a szivébe, vendége. Igaz, őszinte szavai rabbá tették Zsuzsánnát teljesen. Az ifjú nő eddig még bizalmat, vonzódást sem érzett soha senki iránt; Bakics volt az első, ki szivét betöltötte egészen, ki képzelődésének irányt szabott.

Révay Ferencz, a férj, szintén nagyon megszerette Bakicsot, öröme határt sem ismert, mikor ez a temetés után ott maradt néhány napig. Gazdag asztal várta nap-nap után, inni meg ihatott annyit, hogy rendesen mások segítségével került pihenőre, no meg feleségének is derült volt az arcza, dalolt, mosolygott, járta a móka, tréfa. Bakics akkor nőtt igazán nagyot a gazda szemében, ha ittas állapotában a többiek módjára nem nevette ki, hanem szép szerével eltuszkolta, hogy ne házsártoskodjék, sőt a gyenge magyart akárhányszor vadászkalandjai, csatái elregélésével altatta el.

Nem csoda, hogy váltig kérlelte, marasztalta, de Bakicsot egyéb dolgai távozásra késztették.

Zsuzsánna nem titkolhatta el egészen érzelmét. A válás mindkettőjük szivében ott hagyta fullánkját a remény, a vágyakozás képében. A dalos ajak elhallgatott, szavát is alig vehették. Leányaival ha összeült, beszélgetésük központja mindig a jó kedvű, vidám ifjú vala mély tüzű fekete szemével, lebilincselő kedvességével.

Kisérte mindenütt, mint az árnyék; nappal gondolatban, éjjel az álmában. Volt már kiért élnie, volt már kit szeretnie. Sötét egén ez az egy csillag világított. Néha-néha el-elborította egy-egy futó felhő, egy-egy rossz gondolat: a kételkedés, a bizonytalanság, vajjon Bakics szereti-e?

Azóta, hogy Szklabinyáról eltávozott, eltelt pár esztendő s még hírt sem hallatott magáról. Mármár nem is remélte, hogy összeakad vele útja, szemtől-szembe lássa, mikor nagy „atyafiságos összejövetel“ készül Szklabinyán. A lovaslegény, a hírvivő szalasztá ki száján, hogy Ferencz úr Holics várát is útba ejteti. Megvillant a két szem, sebesebben lüktetett a vére, módját is ejtette, hogy a lovaslegény közelébe férkőzve négyszemközt megtudja az üzenetet. A csatlós hűséggel tudósítá róla, mégis ezer aggódás szállta meg, hátha nem jön el,

vagy a legény otthon sem találja. A másik perczben csillogó szeme, mosolygó ajka hirdette, hogy maga sem hiszi kételkedését valónak.

— El kell jönnie, el is jön. Sejtenie kell szerelmemet, vonzalmamat. Oh, én is tudom, sejtem, hogy ő szeret. Akarom, hogy szeressen, ezt meg kell éreznie, bármily messze legyen is.

Az atyafiságos összejövetelnek okul a vallást adták. Rudolf uralkodása alatt az elnyomás, a protestánsok mellőzése, kapcsolatban az alkotmány megnyirbálásával, a protestáns főurakat munkára ösztönzé. Hol itt, hol ott gyülekeztek össze, hogy hitsorsosaik sanyarú helyzetét megbeszéljék, az alkotmánysértés ellen szóval-tettel sorompóba álljanak. A rossz tanácsadókat akarták a király mellől eltávolítani, hogy a magyar szabadság ellen megkezdett aknamunkát megszüntessék. A király maga édes keveset törődött az ország dolgaival. Prágai várában órái közt találta meg minden szórakozását. A kath. főpapok voltak a besugók, ármánykodók s ezek a király nemtörődömségét fel is használták a protestánsok elnyomására. Ebben az időben különben a vallásügyet meg a politikát lehetetlen volt szétválasztani. Úgy összebogozták azt Bécsben, hogy embernek kellett lenni a talpán, ki nyitjára tudott volna találni. Ha egyiket szóvá tették, megbolygatták vele a másikat. Volt is azért baj lépten-nyomon.

Fujt a szele, hogy Belgiojoso osztrák tábornok emberére akadt Bocskayban, sőt mihamar kenyértörésre kerül a dolog, ha a tábornok katonái a szegény protestáns nép zsarolását abba nem hagyják.

Nem csoda tehát, ha a kitüzött időben egymásután robogott be Szklabinyára Thurzó Kristóf, Thurzó Szaniszló, Illésházy, enyingi Török István, Czobor Mihály, Draskovics János, Osztrosits András stb. utazó kocsija. Bakits Péter még mindig késett.

Zsuzsánna látható örömmel üdvözölte, fogadta vendégeit, csak akkor komorodott el egy kissé, mikor a várva várt dalia még mindig nem érkezett meg.

Meg is kezdték már a tanácskozást, egyszerre egy délczeg dalia vágtat a várudvarára tajtékos paripán, utána két csatlós üget. Sietve lepattan a nyeregből, szolgájának veti a kantárszárat, besiet. Az ajtóban szembe találja magát a vár úrnőjével, mély meghajlással üdvözli, mire ő kis kezét az érkező elé nyújtva, egy meleg „Isten hoztá"-val fogadja.

— Megkéstem egy kissé, utunkat állta egy martalócz csapat, útba igazítottuk őket, fel a másvilágra.

— Kegyelmed mindig szivesen látott vendége várunknak, hozza Isten többször is mihozzánk.

— Ha követhetném belsőm sugallatát, rabja lennék holtig Szklabinyának.

Nyílik az ajtó s az új vendég a tanácskozók közé vegyül.

Ugyüknek végére jártával dús lakoma várta a társaságot. Zsuzsánna férje mellé Bakicsot ültette. ki ki sem fogyott a mulatságos, tréfás történetkék elbeszéléséből, annyira, hogy Thurzó, a későbbi nádor is el-elmosolyodott, pedig az ő arcza ritkán derült ki.

— Péter öcsém — szól a gazda — az már csakugyan derekasan vala, hogy ti négyen tíz pogányt küldtetek fel a magas mennyországba.

— Küldeni küldtük, de nem a mennyországba, hogy hurik hangja mellett tánczra perdüljenek, hanem Allah legsötétebb árnyékába — felmagasztaltuk mind a tízet az útszéli cserfákra.

— De hogy vetődtek Szklabinya tájára? Rég nem láttam tar koponyát ezen a vidéken. Meg is nézzük vitézi mivoltotok helyét, úgy sincs távol, csak néhány órányira. Napnyugta előtt kényelmesen vissza is térhetünk.

A gondolatot a tett követte, — mind jóváhagyták. Kiséretül szegődött Zsuzsánna is. Tengerzöld ruhában, holló paripáján, amazon termete, hosszú selymes fürtivel elbájoló vala. Kedvéért Bakics is nyeregbe ült, míg a házigazda s vendégei kényelmes batárokban foglaltak helyet.

(Folytatjuk.)

Aranykönyv.

Az erzsébetfalvi ág. ev. templom és papi lak-alap javára adakoztak: Blázy Pál (Erzsébetfalva gyűjt.) 126 K. 16 fil., Pascholek Gy. 1 K., Farkas Elemér büki ev. lelk. és Horváth Lajos bpesti vallástanár gyűjt. 28 K., Récsey Adél 6 K., Schneider János gyűjt. 6 K., vyhodnai ev. egyh. k. gyámint. 3 K., dr. Hegedűs Gyula 2 K., Ortmann Mihály 2 K., báró Podmaniczky Gyula 2 K., báró Podmaniczky Gyuláné 2 K., Fialka Róbert 10 K., Paár János, ékszerész 5 K., Doktorics Miklós újabb gyűjt. 6 K. 5 fil., Pethő Pál, pásztori földbirt. gyűjt. 15 K. 60 fil. (Pethő P. s neje 10, özv. Szelle Ádámné, Szelle Julis, Gecsényi Bálint, Ádám, Károly 1—1 K., Gecsényi Ignácz 60 fil.), Aufnort Gusztáv (Erzsébetfalva) újabb gyűjtése 20 K., Perényi Rezső (Aszód) 2 K., a petrozsényi ev. egyh. gyűjt. Pilger Mihály ev. lelk. útján 5 K. 26 fil., Kárner Károly gyűjt. (Ruszt) 24 K. 50 fil. (Kárner K., Seiler Fr., Zehetner A., Seiler Katalin, Seiler Lajos, Schandl Pál, Spah A., Müller Eleonora, Conrád K. 1—1 K., Tremmel Vilmos, Kleinrath Fr., Kleinrath Karolin, Wapp D., Zehetner Katharina, Wenzel Pál, Wenzel Emma 2—2 K., N. N. 40, Franz S. 50, Király B. 60 fil.). Összesen: 266 K. 57 fil. Főösszeg: 3908 K. 97 fillér. Az Úr áldja meg a kegyes adakozókat.

Közlemények

a kertmivelés és mezőgazdaság köréből

Mühle Vilmostól Temesvárott.

V. Télen is virágzik a gyöngyvirág.

A *gyöngyvirágok* a világ kedveltjei. (Convallaria majalis major.) Az igazi, nagyvirágú kerti gyöngyvirágot értem. Az erdőben szedett, vad gyöngyvirágokat hajtásra nem lehet használni. — Gyöngyvirágokat csak november végén, vagy deczember hóban lehet szállitani, ha már beállt a fagy. Ker-

tészek, kiknek üvegház áll rendélkezésükre, többféle módon hajtatnak. A gyöngyvirágok megérkezésükkor azonnal homokba sorban beásandók és a nagy fagy ellen szénával vagy mással óvandók. — Cserépbe 10—15 drb, ládába 50—200 darab, közönséges földbe, vagy földdel kevert mohába sorba ültetendők és azonnal igen meleg és sötét helyre állítandók. Szeretik a + 24—30° R. foknyi meleget. (Nagyobb melegben úgy a csira, mint a virágok elromlanak.) A csirákat még 5—6 cm. magasságban mohával kell betakarni és igen nedvesen tartani. Mihelyt kihajtottak és virágbimbók mutatkoznak, kevés világosságot engedünk reájok és lassankint mindig többet, míg teljesen kinyiltak, mikor is világos, nem oly meleg helyre állítandók, hogy hosszabb ideig virágozzanak.

Magánosok, kik üvegházzal nem rendelkeznek, a hajtatáshoz cserepeket, sőt kis szivarládikákat is használhatnak, melyeknek feneke többször átlyukasztandó. Ilyen ládikába 25—40 drbot lehet ültetni, de ültetés után egészen betakarandók mohával, mely naponta többször 24—30° R. foknyi meleg vízzel megöntözendő. Ezt a mohacsomagot pléhtányérra, mely vízzel van telve, a kályhára kell tenni és különösen ügyelni, hogy meleg legyen. — 2—3 hét mulva már virágoznak a gyöngyvirágok és akkor ablakba állíthatók.

Jóremény-foki gyöngyvirág. (Freesia odorata refracta.) A Jóremény-fokról való új gyöngyvirág, az utolsó évek legjobb és legszebb virághagyma behozatala. — Mindenki, akár laikus, akár szakértő, megszereti e virágot, ha egyszer tenyésztette, mivel tenyésztése könnyű, virágzása és illata páratlan.

5—8 gumó jó földdel telt cseréphe ültetendő, melyet a szabadban félhomályos helyre kell állítani. Mihelyt a fagy beáll, középmeleg ablakba állítandók. Igen meleg helyiséget nem szeretnek, de a hideg árt nekik. Ha a gumók júliusban ültettetnek, akkor már karácsonykor virágoznak. Virágzásuk hónapja szerint ültetendők. Virágzásukig öt hónapra van szükségük; e szerint legjobban ültetendők júliustól deczemberig. Virágzás után keveset, később egyáltalában nem öntözendők és ha leveleik kiszáradtak, a gumók kiveendők és néhány hónap mulva megint használhatók. — A gumók legnagyobbika nem nagyobb, mint a mogyoró, sőt vannak olyan kicsinyek is, mint a búzaszem, de azok is hoznak virágot.

VI. Évelők. (Szépen virágzó kitartó kerti virágok.)

A virágnövényeknek magról való tenyésztése sok kerttulajdonosnak nem alkalmas és kertjük egy részét folyton virágzó virágfajokkal óhajtják beültetve látni; ebben az esetben a következő virágokat ajánlom, a melyekkel bizonyára minden virágkedvelő meg lesz elégedve:

Anemoneák, kökörcsinek Japánból; igen szép és sok évig tartó növények, melyek őszszel rendkívül dúsan virágoznak.

Aquilegia; igen szép tavaszi és nyári virág sok színben.

Aster perennis, évelő őszi rózsa; az évelőknek egy főcsoportja, sok színben és fajban, mely részint tavaszszal és nyáron, részint őszszel virágzik.

Bellis, százszorszép; igen jó szegélynövény.

Delphinium, szarkaláb; legtöbbnyire kék és viola szinekben, egyike a legszebb és a leghálásabb évelőknek, mely egész nyártól őszig virít.

Dianthus, szegfű; mindenütt ismert és kedvelt virág.

Erigeron; szép lilaszinű, alacsony és igen hálásan virágzó növény, különböző szinekben.

Gailardia, a nagy virágú bájarcz; igen szépen és dúsan virágzik.

Heuchera; igen csinos korallvörösen virágzó, alacsony növésű évelő, igen kedvelt virág.

Iris, különböző faja, szine és alakja folytán divatos secessiós virág; kivált a japáni faj.

Leucanthemum, az óriás marguerita, mely az utóbbi idők kedveltje, mely egész nyáron át őszig dúsan virágzik.

Phlox decussata; egyike a legszebb és legkedveltebb szabadföldi évelőknek, különösen annak új fajai, melyek minden kert diszére válnak.

Penstemon, Polemonium, Pyrethrum, gyönyörű, igen szépen és dúsan virágzó évelők, melyek minden helyen nőnek és csinosan virítanak.

Rudbeckia; különösen a magas, aranysárga telt fajnak nem szabadna sehol sem hiányoznia; rendkívül gyorsan és erősen nő és minden helyen virágzik.

Scabosia caucasica, igen kellemes, kedves lilaszinűen virágzó alacsony növény, hosszú virágszálakkal.

Spiraea japonica; a japáni évelők rendkivül finom tollbokor alakú fehér virágbugás fürtöket hoznak és nagyon díszesek.

Viola cucullata, a legkésőbbi ibolya, mely csak május végével virágzik és pünkösdi violának is neveztetik; mint szegélynövény igen ajánlatos.

Ezeken kivül ajánlásra méltó még a nagyvirágú, sötétkék, igen illatos ibolya, melynek kedvelt virágai igen korán fejlődnek. Van még több ily hálás, folyton virágzó és évelő kerti virág, de a fentemlítettek különösen könnyű, jó növésűek és szép virágzásuk miatt ajánlhatók.

A tenyésztés igen egyszerű. Szeptember—október hónapban ültetni igen előnyös a növényekre, mivel azok már a következő évben jól virágoznak és teljesen kifejlődnek. Márczius és április hónapban való ültetésük is még jó eredménynyel jár. Mélyen felásott tápláló jó talaj jó hatású; a növényeket néhány évig állani hagyjuk, mig jó erősek és virágképzésükben néhány éven át kissé visszatartva lesznek, akkor azután kiveszszük, több darabra osztjuk és újra jó, újonnan felásott földbe ültetjük, de lehetőleg más helyre, mert a helyváltoztatás a növéshez és virágjavításhoz nagyban hozzájárul.

Különféle.

A kiadóhivatal arra kéri lapunk t. előfizetői közül azokat, kiknek előfizetése lejárt, hogy az előfizetést újítsák meg, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék. Az előfizetés díja oly csekély, hogy a legszegényebb ember is járathatja lapunkat. F. é. szeptember hó 1-től 1903 decz. 31-ig 2 kor. 80 fillér jár a lapért. Ezt a csekély összeget mielőbb küldje be mindenki, a ki még nem újította volna meg előfizetését.

Lapunk barátjai fogadják a szerkesztő hálás köszönetét az eddigi szives támogatásért. Nagyon jól tudjuk, hogy nem a mi személyünknek szól a kitüntetés, mert nekünk erre érdemünk nincs. A gyarló ember csak por és hamu, mely volt és nincs, de az Ige örökkévaló. A ki a mi lapunkat terjeszti, nem nekünk, de az *ügynek*, *evangélikus egyházunknak* tesz szolgálatot. Különösen ki kell emelnünk nagyt. *Terray Gyula*, gömöri főesperes, nagyt. *Hoznek Gyula*, sárosi főesperes, nagyt. *Koltay Rezső*, csallóköz-somorjai lelkész és *Perényi Rezső*, aszódi evang. tanító urat, a kik ismert ügybuzgóságukkal számos hívet szereztek Társaságunknak és lapunknak. Kérjük őket, a nagyt. lelkész és t. tanító urakat, hogy szives jóindulatukkal tovább is támogassák igaz ügyünket.

Képeink. Lapunk mai száma *Luther Márton* és feleségének: *Bóra Katalinnak* fiatalkori jól sikerült arczképét hozza. Azt hiszszük, t. olvasóinknak evvel örömet szereztünk.

Az erős akarat ma is csodákat teremthet. Ma, a reformáczió dicső emlékünnepén, mikor minden protestáns lélek a multba száll az emlékezet szárnyán, hogy innen hozzon a vészes jelenbe lutheri hitet, lutheri kitartást, lutheri alázatosságot; lutheri alázatossággal kopogtatunk ajtódon, mi, árva erzsébetfalvi fiókgyülekezet.

Lutherünk módjára könyörgünk alamizsnáért, néhány Isten nevében adott, Isten dicsőségét munkáló fillérért.

Ide dobott minket a sors, ide hajtott a mindennapi kenyér, de nem izes ez, ha helyünk sincs, a hol egy szívvel, egy lélekkel hálát adhatnánk érte. *Az örök élet buzogó forrásából mi nem meríthetünk.* Akaratunk nagy csak, *de erőnk csekély.* Templomot akarunk építeni, oltárt, hol megkönnyebbülne a mi terhünk.

Megértitek-e szónkat, fel tudjátok-e fogni, *milyen elhagyott az, kinek még temploma sincsen?*

Kérges két kezünk munkabérének felét adjuk oda, felével tengetjük szegényes családunk. Még mind ez nem elég. Hozzátok fordulunk hitsorsosaink, hozzátok prot. egyházunk lelkes vezetői, lelkészek, tolmácsoljátok híveiteknek a mi nagy bajunkat. Tudom, meg is értik. A prot. áldozatkészség kimerithetetlen a multban. *Csak ma zsibbadt volna meg a karja? Istent dicséri itt minden egyes fillér.*

A mult évben a kedvezőtlen gazdasági viszonyok mellett is közel ötezer korona gyűlt egybe a nemes czélra. *Molnár Viktor*, miniszteri tanácsos, a lelkes és buzgó egyházi felügyelő, a belügyminisztertől újabb egyévi engedélyt kapott országos gyűjtésre. A mikor egyfelől szives köszönetet mond lapunk t. olvasóinak az eddigi támogatásért, másfelől bizalommal számit további lelkes testvéri szeretetükre. Mi, mint eddig, ezután is minden adományt nyilvánosan nyugtatványozunk. Olvasóink örök emléket állitanak maguknak s az utódokat is nemes tettre buzditják.

Ma, a reformáczió nagy napján, teljünk meg Szentlélekkel és gyűjtsünk, adózzunk a szent czélra. *Akarjunk és czélt érünk.* Isten nem hagy el és megáldja a kegyes lelkeket. *Fel a munkára!*

Luther jegygyürűje. Halhatatlan reformátorunknak jegygyürűje jelenleg New-Yorkban van, hol azt egy dúsgazdag és előkelő főur vallásos lelkületü neje, Semann Hartvig bárónő, kegyelettel őrzi. Férje 1867-ben vásárolta a gyürűt egy svéd ékszerkereskedőtől. A jegygyürűben rubinkő van — Krisztus vérének jelképe — s ezenkivül több bevésett symbolum Krisztus életére és szenvedésére vonatkozólag.

Botha bibliája. Egy *manchesteri* ujság mondja el ezt az érdekes és jellemző históriát. A dél-afrikai háború folyamán megesett, hogy egyszer Botha generálisnak hirtelen kellett menekülnie a rája csapó aránytalanul nagy ellenséges csapatok elől. Ott kellett hagyni zsákmányul sátrát, podgyászát is. A podgyász nem volt tulságosan nagy, de benne volt egy imádságos könyv, meg egy biblia is, a mit magával vitt a csatába minden búr: generális és közlegény egyaránt. Az imádságos könyvet *Kitchener* lord visszaküldötte vitéz ellenének, de a bibliának nyoma veszett. Csak a háború befejezése után, Londonban való tartózkodása alatt, kapott Botha egy levelet *Plymouthból*, azzal az értesitéssel, hogy az elzsákmányolt biblia a levél irójának birtokában van: óhajtja-e, hogy visszakapja? Botha azonnal válaszolt, megköszönte az értesitést és megirta, hogy bizony nagyon szeretné visszakapni a szent könyvet, a melyből zivataros időkben annyiszor merített vigaszt, reménységet és bátorságot. A felelet hamar megjött. A biblia tulajdonosa értesitette a generálist, hogy nála nagyobb tisztelője nincs a világon, végtelenül boldog, ha örömet okozhat neki, a könyvért össze-vissza csekély — huszonöt font sterlinget (hatszázhuszonöt koronát) kiván tőle: másnak tizannyiért se adná. Botha erre a finom levélre — nem válaszolt.

Egyházi gyűlés. A nagyváradi ág. hitv. ev. egyház preszbitériuma f. hó 12-én *Molnár* Lajos egyházi gondnok és *Materny* Imre lelkész elnöklete alatt gyűlést tartott, melyben elhatározták, hogy az épülés alatt lévő templomba megfelelő orgonát fognak állitani. Kegyettel iktatták jegyzőkönyvbe *Busch* Dávid elhunyt egyháztagnak emlékét. A Fábián-féle ház, valamint az egyház által iskolaépitkezés czéljára megvett Brüll-féle magtárnak bérbeadására az

elnökséget hatalmazta föl az egyháztanács. Kossuth Lajos százéves születésének évfordulóját hazafias kegyelettel iktatták jegyzőkönyvbe. Elhatározták, hogy a lelkész, tanító és a többi tisztviselők teendőinek szabályozására szabályrendeletet alkotnak, melynek kidolgozására a felügyelőt, a lelkészt, *Petri* Gyulát, a kebli iskolaszék elnökét s *Winkler* Lajos egyházi főjegyzőt bizták meg. Tudomásul vette az egyháztanács a templomépítésre felügyelő bizottság jelentését, mely szerint eddigelé 36,140 koronát fizetett ki. Az egyház által fentartott elemi iskolában összesen negyvenhét tanulót vettek fel. Köszönetet mondott az egyháztanács: *Korbély* József, *Molnár* Lajos, *Rimler* Károly, *Tabéry* J. és *Hegedüs* Géza uraknak, kik az iskolahelyiségbe bevezetett vízvezeték költségére adakoztak. A jövő évtől fogva az egyház évkönyvet fog kiadni, melybe a legnevezetesebb egyházi események és ügyek lesznek felvéve.

Lelkészválasztás. A közel multban *Pröhle Károly* óbudai segédlelkészt *Lajta-Ujfalu* ev. egyházközsége nagy lelkesedéssel lelkészévé választotta.

Bucsúzás. Egy hete, hogy *Dianiska Frigyes* a budapesti ág. hitv. ev. magyar egyház buzgó segédlelkésze, lapunknak is dolgozótársa, a budapesti közönségtől elbucsúzott. A távozó segédlelkészt Késmárkra választották meg rendes lelkésznek. Szerencsekivánatunk kiséri működésének új helyére. Reméljük, hogy bár messze távozik, mégis közelünkben marad, mert lapunkhoz nem lesz hűtelenné, nem lehet hűtelenné.

A protestáns országos árvaház egyik legszebb alkotása hazai evangyélmi nagyjainknak. Hány árvát mentenek meg az elzülléstől! Hány derék embert nevelnek egyházunk, hazánk, társadalmunk hasznos tagjává a jólelkű emberek. 56 fiú és 41 leány, összesen 97 benlakó árváról gondoskodik jelenleg a vezetőség. Tanitásra kijár a fiúk közül 5 az ág. hitv. ev. főgimnáziumba, 2 az ev. ref. főgimnáziumba és 10 a polgári iskolába, összesen: 17 fiú. Leány 20 jár ki, nevezetesen polgáriba 16, kereskedelmibe 1, tanitóképzőbe 3. A többiek otthon tanulnak. Isten legyen szegény árváinkkal s áldja meg mindazokat, a kik ügyüket felkarolják.

Gyászrovat. A napokban hunyt el végelgyengülésben Kossuth Lajos huga: *Ruttkayné Kossuth Lujza*, kinek ravatalát száz meg száz koszorú, a kegyelet, a hála, a tisztelet és szeretet jele, borította. A halottas háznál *Horváth Sándor* bpesti lelkész bucsúztatta el meghatható szavakban, mig a sirnál *Rátkay László* országos képviselő méltatta érdemeit. — *Pethő Gyula*, a hires geologus, f. hó 11-én nagy betegen érkezett haza tanulmányútjából s két napi szenvedés után meghalt. Őt is *Horváth Sándor* lelkész temette. — *Király Pál*, a kiváló nyelvész és iró, a testvér református egyház lelkes hive, f. hó 12-én rövid, de kinos szenvedés után hunyt el éppen akkor, a mikor az ősrégi magyar irás dolgában akart sikra szállni. — Óriás részvét mellett kisérték utolsó útjára f. hó 7-én *Lenck Lajost*, Sopron város előkelő polgárát, evang. egyházunk lelkes fiát. A halottas háznál *Breyer* medgyesi lelkész tartott megindító, szép bucsúztatót, a sirnál *Brunner János* ev. esperes mondott ihletett beszédet. — Mayer Endre eperjesi theol. tanárt, lapunknak dolgozótársát is súlyos csapás érte öcscsének, a 22 éves *István* elhunytával. Az Úr vigasztalja meg az elszomorodott, gyászba borult sziveket, az elköltözötteknek pedig adjon örök nyugodalmat. Áldott legyen emlékük!

Kalauz a biblia olvasásához.

„Tudakozzátok az Irásokat, mert néktek úgy tetszik, hogy azokban örök életetek vagyon!“ (János ev. 5, 39.)

November	Reggel.	Este.
1.	Máté 5, 44—45.	Luk. 6, 31—35.
2.	Fil. 2, 4—5.	I. Kor. 13, 1—13.
3.	Zsolt. 101, 4—6.	Zsolt. 15, 1—5.
4.	Máté 5, 5—8.	Ézs. 33, 15—22.
5.	Zsolt. 34, 13—15.	Péld. 4, 23—27.
6.	I. Móz. 1, 2—3.	II. Kor. 4, 1—7.
7.	Péld. 19, 15—16.	Péld. 12, 14—22.
8.	Ézs. 55. 1—2.	Jel. 21, 6—8.
9.	Zsid. 9, 19—23.	II. Móz. 24, 3—8.
10.	Máté. 10, 37—39.	I. Pét. 2, 21—25.
11.	Máté 26, 26—28.	I. Kor. 11, 23—28.
12.	Gal. 3, 16—18.	Róm. 4, 16—25.
13.	Ján. 15, 12—13.	I. Ján. 4, 7—11.
14.	Kol. 3, 16—19.	Efez. 5, 25—33.
15.	Máté 2, 13—16.	Ján. 15, 14—18.

„Boldogok, a kik hallgatják Istennek beszédét és megtartják.“ Lukács 11, 28.

A szerkesztő üzenetei.

K. E. Kismarton. A jó Isten, a ki a szivet vizsgálja, a nemes szándékot nézi. A buzgó nők sokat tehetnek ügyünk érdekében. — **T. L. Bpest.** Köszönettel vettük. — **H. L. Sopron.** Az „Örömhir“ miért kerüli szerkesztőségünket? — **Többeknek.** Egy kis türelmet kérünk. Ezer és egy a munkánk. Mihelyt lehet, levélben intézzük el azt, a mit itt röviden nem lehet.

A budapesti gabonapiacz jegyzései

október 25-én.

Gabonafaj	Egy hektoliter súlya kilókban	Ára 100 kgrnak legkis. ár	legn. ár
Bánsági búza	74—81	15.10	15.20
Tiszavidéki búza	74—81	15.—	15.90
Pestvidéki „	74—81	14.90	15.20
Fehérmegyei „	74—81	14.90	15.20
Bácskai „	74—81	14.80	15.40
Rozs, I. rendü	70—72	12.90	13.60
„ II. „	—	12.40	12.90
Árpa, takarmány	60—62	10.80	11.20
„ égetni való	62—64	10.20	10.90
„ serfőzésre	64—66	—.—	—.—
Zab, ó	39—41	12.50	12.70
„ új	39—41	12.10	12.40
Tengeri, bánsági, ó	—	13.10	13.20
„ másnemü, új	—	—.—	—.—
Repcze, káposzta	—	—.—	—.—
„ bánsági	—	—.—	—.—
Köles, ó	—	—.—	—.—

Nyomatott Hornyánszky Viktor cs. és kir. udvari könyvnyomdájában Budapesten.